

ARHEOLOGIE ȘI ISTORIE ANTICĂ ȘI MEDIEVALĂ

**Cateva consideratii paleoetnobotanice privind utilizarea
fructelor de *Quercus* sp. în cadrul dietei umane in perioada
preistorica**

Rezumat

Tema comunicarii se axeaza pe multiplele utilizari ale fructelor de *Quercus* in perioada preistorica. Descoperirea si determinarea arheobotanica a unei probe continand ghinde carbonizate depuse intr-un context special, apartinand culturii Otomani, din situl de la Carei-Bobald, constituie motivul abordarii acestei teme.

Beatrice CIUTA

Digitalizare și accesibilitate on-line.

Proiecte în desfășurare ale centrului de cercetare IPCTE Sibiu

Rezumat

IPCTE este un centru de cercetare de tip B (recunoscut de către CNCSIS în 2003) ce își desfășoară activitatea în cadrul Catedrei de Istorie Antică și Medievală a Universității *Lucian Blaga* Sibiu.

IPCTE este un „incubator” pentru proiecte de cercetare dar asigură și logistica celor aflate în desfășurare.

Proiecte în desfășurare (<http://arheologie.ulbsibiu.ro/>):

- Publicarea în format **digital** a seriei de cărți *Bibliotheca Septemcastrensis (BS)* și a revistei *Acta Terrae Septemcastrensis (ActaTS)*.

- **Descrierile, documentația și informațiile de natură educațională** ale șantierelor arheologice școală, supravegheate științific de membrii *IPCTE*, sunt disponibile în format electronic.

- **Evenimentele de natură științifică sau de popularizare** (simpozioane, expoziții, mese rotunde, conferințe, filme) constituie o arhivă care păstrează intact mesajul original.

- Pentru a ghida cetățenii, membrii *IPCTE* participă ca voluntari la proiectul ***Open Directory Project – secțiunea Arheologie – în limba română***. care își propune adnotarea și clasificarea resurselor arheologice on-line în limba română. Acest director este preluat de către alte motoare de căutare sau directoare regionale și devine un *ghid* care clasifică cele mai valoroase, mai avizate și mai de încredere resurse disponibile.

- *IPCTE* redactează mai multe *Newsletters* de genul *blogului* cu care se păstrează legătura extrauniversitară, de natură educațională, cu proprii studenți dar și cu specialiștii și publicul larg sub forma unor articole legate de desfășurarea unor evenimente și acțiuni din cadru patrimoniului cultural.

- ***IPCTE RADIOCARBON DATABASE (IPCTE RADIO)*** este cea mai mare bază de date C^{14} cu informații complete despre datarea absolută a complexelor culturale neo-eneolitice de pe teritoriul României și a regiunilor adiacente. *IPCTE RADIO* este un instrument de lucru pentru cercetători datorită faptului că este o structură deschisă de adăugare și evaluare a datelor.

- ***EXPOZIȚIE DIGITALĂ – PATRIMONIU ARHEOLOGIC***. Baza de date *IPCTE RADON* ne forțează să integrăm fiecărei culturi descrieri detaliate și va trebui să exemplificăm cu materiale arheologice fiecare fișă de cultură. Pe de altă parte, partenerul nostru strategic, Muzeul Național Brukenthal, se află în plină reevaluare a spațiilor muzeale și a colecțiilor pe principii moderne care necesită fișe de inventar computerizate.

Sabin Adrian LUCA, Cosmin SUCIU

Restaurarea altarului triptic din Cincșor

Rezumat

Restaurarea altarului triptic din Cincșor este una din numeroasele lucrări realizate în cadrul Departamentului de restaurare și conservare al Complexului Național Muzeal „ASTRA” din Sibiu în anul 2006, lucrări importante în domeniul salvării patrimoniului cultural național mobil.

Altarul face parte din patrimoniul Muzeului Țării Făgărașului ”Valer Literat” din Făgăraș, la solicitarea căruia a fost restaurat.

Altarul provine din Biserica Evanghelică din Cincșor, comuna Voila, județul Brașov, realizat în atelier transilvănean, secolui al XVIII-lea, având influențe baroce. Totodată, este o piesă importantă din punct de vedere documentar, datorita rarității acestui gen de altare, în domeniul picturii medievale pe panou din Transilvania.

Alcătuit din trei părți: panoul central reprezentând scena Răstignirii lui Isus Hristos și doi voleți mobili pictați pe ambele părți, conținând fiecare câte patru scene cu Patimile lui Hristos. Panoul central și voleții laterali sunt fixați pe un cadru de lemn profilat și ornamentat cu elemente sculptate. Voleții laterali sunt prinși pe cadru cu balamale din metal care le conferă mobilitate cu scopul vizualizării picturii de pe ambele fețe.

Gabriela LUNGULESCU

Un experiment arheologico-judiciar la Sarmizegetusa Regia

Rezumat

Comunicarea abordează demersurile arheologice prilejuite de identificarea și ridicarea unui context din perioada dacică în care au fost descoperite zece brățări dacice plurispiralice.

Marius CIUTA

Moneda romană în colecția Muzeului Județean Vâlcea

Rezumat

Muzeul Județean Vâlcea adăpostește în colecțiile sale un număr de 15.463 monede aparținând diferitelor epoci istorice. Dintre cele 15.463 de monede, aproximativ 2000 sunt romane imperiale. Majoritatea lor provin din tezaure monetare descoperite pe teritoriul județului. Cele mai multe monede romane imperiale, aproape 90%, au fost emise în perioada de existență a provinciei romane Dacia.

În colecția muzeului sunt prezente monede din tezaurele descoperite la: Stănești, Pădurețu, Drăgășani, Râureni și Râmnicu Vâlcea.

Silviu I. PURECE

POSSIBILE SURSE NUMISMATICE PRIVIND NAVIGAȚIA COMERCIALĂ DE EPOCĂ ROMANĂ ÎN ZONA DROBETA-PONTES

Subiectul acestei comunicări îl constituie reprezentările mai multor tipuri de ambarcațiuni antice care apar pe nominalele de sestert, dupondius și as al unei emisiuni monetare romane, datate între anii 103-111 e.n. Pe reversul acestor monede, de obicei în partea central-dreapta a câmpului monedei, sub reprezentarea podului, apare în fiecare caz o ambarcațiune, cu detalii deosebit de interesante.

Este vorba despre 13 sesterti, 1 dupondius și 2 ași, ca și de tot atâtea reprezentări diferite. Moneda (monedele) care ne interesează este binecunoscută în literatura de specialitate, mai ales în cea de la noi - este aceea care reprezintă un pod, bănuie să fie cel de la Drobeta, construit de Apollodor din Damasc la ordinul împăratului Traian.

Claudiu MUNTEANU

Ceramică din secolul IV p. Chr. în Transilvania. Cimitire și morminte izolate

Rezumat

Ceramica descoperită în Transilvania secolului IV p. Chr. este extrem de variată și cu greu se pretează unei prezentări sintetice. K. Horedt distinge trei categorii ceramice principale: ceramică lucrată la roată de tradiție provincial romană, ceramică lucrată la roată de tip Sântana de Mureș – Cerneahov și ceramică de tradiție dacică. La acestea se adaugă ceramica romană târzie de import (vase smălțuite, amfore). Datorită prezenței ceramicii ștampilate în contexte din secolul IV (la Lechința de Mureș și Târgu Mureș) arheologul clujean avansa ipoteza continuării producerii acestei ceramici în atelierele de la Cristești. Nu există încă în literatura de specialitate românească un studiu sintetic care să analizeze global ceramica descoperită în contexte datate în secolul IV și un repertoriu al formelor și motivelor decorative. Din acest motiv este extrem de dificil de a atribui descoperirile de suprafață sau complexe unde s-au descoperit doar fragmente ceramice secolului IV. Scopul studiului nostru este de a schița distribuția și asocierile formelor ceramice

pornind de la vase găsite în cimitire și morminte izolate din Transilvania, bine încadrate cronologic în scutul IV p. Chr.

Sorin NEMETI

Câteva observații cu privire la sarcofagele din metal (cu specială privire asupra celor descoperite în Dacia romană)

Rezumat

Sicriile din metal (de obicei din plumb), prin costul lor ridicat, au fost mai rare decât sarcofagele din piatră sau cărămidă ori decât cele din lemn, care par a fi fost cele mai frecvente, chiar și atunci când defuncții fuseseră înmormântați în amenajări funerare mai pretențioase; folosirea sicriilor din plumb avea, probabil, anumite semnificații magice, căci acest metal îi era consacrat lui Chronos; dar cu Chronos Ageraos este identificat de către greci și cu Saturnus de către romani chiar Zurvan Akarana, Timpul Veșnic, de la care pornesc toate și care le înghite pe toate. Sarcofage din plumb au fost descoperite în diferite regiuni ale lumii romane, dar mai ales în Liban.

Despre sicriile din plumb descoperite în Dacia există date mai puține, deoarece unele au fost distruse pentru valorificarea metalului. De-a lungul vremii, aici sarcofage din plumb au fost descoperite la Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Dierna, Drobeta, Romula și Slăveni (jud. Olt). Datorită posibilității de a închide ermetic aceste sarcofage și a transporta în bune condiții igienice cadavrul defunctului, credem că sarcofagele din plumb puteau fi folosite și pentru transportul cadavrelor sau, în cazul sicriilor de mici dimensiuni, pentru reînhumarea osemintelor unor persoane decedate departe de locul înmormântării lor definitive; din acest motiv, dar poate și datorită semnificației simbolice a plumbului, menit să conserve pentru veșnicie trupul defunctului, sarcofagele din plumb nu erau depuse direct în groapa mormântului, ci, așa cum o arată și descoperirile de la Dierna, în sarcofage din cărămidă sau din piatră. Din păcate, în Dacia nu s-au păstrat inscripții care să confirme expres o astfel de ultimă călătorie a defuncților înhumați în sarcofage din plumb, deși în Dacia există monumente funerare dedicate unor persoane care au murit în alte provincii, fără a se ști însă sigur dacă osemintele lor au fost sau nu readuse în Dacia și se cunosc chiar și cazuri când

cadavrul sau doar relicvele unor persoane decedate în Dacia au fost transportate în vederea înmormântării definitive în alte părți ale Imperiului roman. Ar fi, așadar, cu puțință ca, uneori, sicriile din metal să fi conținut cadavre aduse de departe, după o lungă călătorie, în vederea înmormântării lor. Dintre sicriile din plumb descoperite în Dacia, ale căror dimensiuni sunt cunoscute, în cele mai multe par a fi fost înmormântați copii, așa cum o confirmă uneori și osemintele sau inventarul funerar; o explicație ar putea să o reprezinte costul ridicat al sicriilor din plumb pentru adulți, dar și anumite credințe legate de moartea copiilor, din păcate mai greu de surprins. Oricum, inventarele funerare păstrate arată că defuncții înhumați în astfel de sarcofage aparțineau unor categorii cu o foarte bună situație materială. Sarcofagele din plumb descoperite în Dacia au fost datate în sec. II-III, datorită faptului că foarte rar există posibilități de datare mai exactă, pe baza inventarelor funerare. Tot fără datare sigură sunt și sicriile din plumb descoperite în Moesia Superior și Pannonia, în schimb din Moesia Inferior provine unul datat în prima jumătate a sec. IV, pe când cele din Dalmatia, de la Salona, sunt creștine și se datează în sec. V-VI. În Imperiul roman, răspândirea sicriilor din plumb este legată de elementele siriene, care le întrebunțau curent, cu deosebirea că, față de cele din provinciile danubiene și din Dacia, care sunt realizate din simple plăci de plumb îndoite, sarcofagele din plumb descoperite în Syria, Phoenicia și Palaestina, datate în sec. III-IV, sunt foarte bogat ornamentate. Sicriile din plumb descoperite în Dacia au fost puse în legătură cu mediile frecventate de negustori sau de trupele orientale, dar credem că ar trebui avută în vedere și posibilitatea ca printre defuncții înmormântați în sarcofage din plumb să se afle și unii de origine celtică, romanizați, care au adoptat această tradiție funerară de origine orientală; sarcofagele de la Dierna credem că este posibil să aparțină, de fapt, perioadei de după retragerea trupelor și autorităților romane din Dacia, când această localitate a continuat, datorită poziției sale strategice, să facă parte din Imperiul roman, încât în vremea lui Diocletianus aici a fost construită o fortificație cu un rol important în apărarea provinciei Dacia Ripensis. Contemporan cu aceste sarcofage din plumb de la Dierna sau puțin anterior ar putea fi și sarcofagul din plumb descoperit la Drobeta, în care au fost găsite monede din aur din sec. III. De aceea, admitem că unele dintre sarcofagele din plumb

descoperite în Dacia ar putea fi datate, totuși, încă în vremea stăpânirii romane, respectiv în sec. III.

Alexandru Gh. SONOC

Cei mai vechi slavi din partea sudică a regiunii Tisei superioare

Rezumat

În stadiul de acum al cunoștințelor, răspândirea la orizontală a descoperirilor din nord-vestul României, în prelungirea celor cunoscute din Ungaria nord-estică, Slovacia estică și partea ucraineană a Tisei superioare, conturează următoarea imagine: un grup de descoperiri se află pe Someșul inferior, cu cimitirul de la Pișcolt mult avansat pe spre sud (se află pe granița Chaganatului avar timpuriu), apoi locuința semnalată la Acâș, pe Crasna inferioară, iar majoritatea descoperirilor cunoscute se concentrează pe cursul superior al văii Zalăului, adică tocmai în fața celei mai importante trecători spre Transilvania, peste Munții Meseșului. Ca în epocile anterioare, se pare că valea largă a Someșului nu a reprezentat un culoar de acces important în direcția Transilvaniei. Acest rol l-a îndeplinit valea Crasnei, prelungită până la Poarta Meseșană de valea râului Zalău. Situația este identică celei din epoca romană, când poate fi urmărită aceeași mișcare dinspre nord-spre sud a purtătorilor culturii Przeworsk, cu o mare concentrare a așezărilor și cimitirelor pe același curs superior al râului Zalău, în imediata vecinătate a *limes*-ului roman. Cu siguranță că, asemenea romanilor, gepizii, apoi avarii, au controlat menționata „Poartă Meseșană” și văile mai mici din vecinătate care asigurau accesul în bazinul transilvănean. Putem presupune că avarii au tolerat așezarea slavilor timpurii în imediata vecinătate din nord-vestul României, poate chiar revenindu-le rolul de a proteja în această zonă granița Chaganatului, însă, pe o anumită durată, nu au permis accesul acestora în interiorul Transilvaniei. Totuși, cum indică două urne găsite la Dorolțu (jud. Cluj), infiltrări ale unor grupuri de populație slavă timpurie s-au produs din această direcție deja de la sfârșitul sec. 6 și începutul secolului următor (Ferenczi 1970; Comșa 1973, 218; Heitel 1994, 185). Deși suntem departe de a poseda o bază serioasă de date, este de presupus apoi că, pe parcursul sec. 7, alături de slavii ajunși în Transilvania prin

trecătorile Carpaților sud-estici, cei din zona Tisei superioare au contribuit în măsură decisivă la colonizarea slavă a Transilvaniei și la geneza grupei funerare transilvănene „Mediaș”.

Ioan STANCIU

„Țara lui Gelou”. Contribuții la istoria Transilvaniei de Nord în secolele IX-XI.

Rezumat

O „țară” este o creație umană ce aparține ”duratei lungi” a istoriei. Urmele sale nu se pierd niciodată imediat după încetarea funcțiilor statalității sale. Ele supraviețuiesc, timp de încă câteva secole, în *toponimie*, în *structura și evoluția proprietăților*, în *specificul relațiilor sociale* din regiunea în care ea a existat, în *structura și evoluția sistemului administrativ*. În cazurile „Țărilor” Hațegului, Maramureșului sau Oltului (Făgărașului), sistemul lor politic a putut fi reconstituit prin analiza unor informații cu mult ulterioare momentului pierderii autonomiei lor instituționale. În ceea ce privește „Țara lui Gelou” (*Terra Ultrasilvana*, potrivit *Gestei Hungarorum* a lui Anonymus), eroarea cercetărilor de până în prezent a stat în faptul că asemenea informații au fost căutate, în general, într-un orizont cronologic mult prea întârziat: acela al secolelor XVIII-XX, în care urmele sale se estompaseră până aproape de dispariție. Cercetarea *sistematică și riguroasă* a izvoarelor documentare anterioare secolului al XVIII-lea ne demonstrează, însă, că acestea au reușit să păstreze informații care demonstrează realitatea existenței acestei structuri statale. Ele ne permit să-i reconstituim *întinderea și structura internă*. Ele ne indică, de asemenea, zona în care se afla *centrul său politic*, încă neidentificat cu certitudine.

Cel mai bun mijloc pentru a controla veridicitatea unui izvor istoric (în cazul de față: *Gesta* Notarului Anonim al regelui Bela) este verificarea informațiilor sale prin confruntarea lor cu surse *cu totul independente* de acesta. Întemeiată pe analiza unor informații încă neutilizate, această lucrare argumentează existența, într-o arie bine delimitată din nordul Transilvaniei, a unei „țări” cu certe caracteristici româno-slave, al cărei rol în evoluția ulterioară a voievodatului Transilvaniei, după cucerirea ungară, a fost unul

important. Urme ale structurii sale teritoriale și ale vechiului său sistem instituțional se regăsesc până în evul mediu central (secolele XIII-XV).

Alexandru Tudor SĂLĂGEAN

Necropole din secolul al X-lea pe valea Mureșului mijlociu

Rezumat

Prezența în cursul secolului al X-lea pe valea Mureșului a unor comunități este ilustrată de descoperirile de la Deva, Orăștie – Dealul Pemilor X2, Blandiana A, Alba Iulia – Stația de Salvare, Alba Iulia – Str. Brândușei, Gâmbaș. Aceste descoperiri ilustrează două orizonturi culturale exponente ale celor două „puteri” ale vremii: ducatul maghiar și țaratul bulgar.

Analiza acestor descoperiri trebuie făcută în contextul studierii complementare a istoriei fortificațiilor existente: Orăștie-Cetate, Alba Iulia.

Ioan Marian ȚIPLIC

Situația politică din Dobrogea în perioada primului Țarat Bulgar (681-971)

Rezumat

Pe teritoriul provinciei dintre Dunăre și Mare - cunoscută în secolele IV-VI sub numele de Schythia Minor - se desfășoară, începând din secolul al VII-lea și până în secolul al X-lea, un proces de adânci transformări social-economice, politice și culturale, fenomen întâlnit și în restul teritoriului european al Imperiului Bizantin. Cu toate aceste transformări, o serie de descoperiri arheologice, precum și unele mărturii literare atestă faptul că stăpânirea bizantină în Dobrogea nu a încetat, deși a slăbit mult după marea invazie avaro-slavă și după crearea primei formațiuni statale bulgare la sud de Dunăre, pe teritoriul Imperiului Bizantin, formațiune recunoscută de împăratul Constantin IV Pogonatul (668-685), prin tratatul din anul 681. Dobrogea continuă încă să fie considerată parte integrantă a Imperiului, situația fiind mult schimbată față de trecut, când exista aici o administrație și o armată imperială permanentă.

Lipsa unei organizații administrative și a unei armate stabile a dat posibilitatea noului stat bulgar ca începând de la întemeierea acestuia (681) și până la reintrarea provinciei dintre Dunăre și Mare sub dominația bizantină (971) să-și întindă stăpânirea și asupra Dobrogei. Din puținele mărturii ale izvoarelor scrise rezultă însă că această stăpânire nu a fost nici integrală, nici permanentă. Astfel, gurile Dunării împreună cu o porțiune care se întindea probabil până la valea Carasu, au fost aproape fără întrerupere sub controlul bizantinilor.

Maria CURSARU

Familia de Câlnic și posesiunile ei

Rezumat

Deseori în istoriografie se întâlnesc informații detaliate și prețioase depre cetatea de la Câlnic, însă problema familiei de Câlnic și posesiunilor sale nu a fost abordată în detaliu. Studiul cel mai important despre această familie de greavi a fost realizat schematic de Otto Mittelstraß la începutul anilor '60. Pornind de la cercetarea lui O. Mittelstraß și bazându-ne pe documentele publicate în *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen* (vol. I-VI), studiul nostru urmărește destinul acestei familii, de la primul membru al familiei, *Erwin*, atestat documentar în secolul al XIII-lea, până la dispariția ei pe linie masculină, cândva pe la jumătatea secolului al XV-lea, statutul ei (greavi / nobili), patrimoniul ei funciar și rolul militar, politic și social. De asemenea am încercat să vedem care este adevărata dimensiune a rolului familiei de Câlnic în procesul de colonizare din Podișul Secașelor.

Maria-Emilia CRÎNGACI ȚIPLIC

Circulația monetară în orașul Sibiu. Secolele XIII – XVIII

Rezumat

Monedele care fac obiectul lucrării de față provin în întregime din săpăturile arheologice executate pe teritoriul orașului medieval Sibiu. Aceste lucrări s-au desfășurat în etape legate exclusiv de prezența sau absența fondurilor, așadar nu au avut un program logic

și nu au cuprins niciodată întreaga suprafață a monumentelor sau cel puțin perimetrul aferent.

Limitele cronologice ale celor 84 de monede ce fac obiectul lucrării de față sunt secolele XIII – XVIII, sau, altfel spus, monedele cele mai vechi se datează după invazia tătară, iar în ceea ce privește limita superioară de timp, ne-am oprit la piesele emise în secolul XVIII. În ceea ce privește monedele anterioare limitei inferioare de timp, precizăm că printre monedele determinabile din acest lot nu există emisiuni arpadiene, dar câteva dintre cele nedeterminabile ar putea fi înscrise în această categorie, luându-se în considerare forma și dimensiunea pastilei. Monedele care se datează după anul 1800 sunt în număr de 26 și sunt toate piese divizionare aparținând monetăriilor austriece, maghiare și românești.

Oltea DUDĂU

Inscripțiile din capela Sf. Ladislau – Piața Huet Sibiu

Rezumat

Inscripțiile ce explicitează imagini pictate sunt deosebit de frecvente la cumpăna secolelor XVI-XVII la clădirile profane din spațiul protestant transilvan, poate și drept compensare a distrugerii „fabulelor pictate“ din biserici. Picturi murale figurale sau peisagistice, chiar scene mitologice cu citate sau proverbe în limba latină sau în germană sunt atestate mai cu seamă ca elemente folosite cu predilecție în decorul locuințelor patricienilor, dar și al hanurilor sau clădirilor publice de la sfârșitul secolului al XVI-lea. Tot din aceeași epocă datează majoritatea proverbelor și sentințelor din biserici.

În 1592 colecția de cărți ale gimnaziului evanghelic, amintit deja din 1380, a fost adăpostită prin demersurile comitelui sașilor Albert Huet în capela Sf. Ladislau. Biblioteca gimnaziului sibian - fosta capelă a Sf. Ladilsau- , aflată odinioară în colțul sud-estic al Pieței Huet, între Turnul Preoților și clădirea gimnaziului evanghelic, demolată în 1898, adăpostea mai multe inscripții care însoțeau ciclul de picturi murale precum și diferite inscripții votive, fiind exploatată aici reprezentarea personală în scopuri moral-didactice. S-a mai păstrat doar o inscripție în original, pe un ancadrament plasat azi deasupra ușii de intrare în sacristia bisericii ev. sibiene, de la 1595,

care amintește scopul declarat al ctitorilor de a adăposti în lăcaș operele autorilor clasice și „naționali”, dar și accesul liber al tuturor la acestea, ceea ce făcea din biblioteca gimnaziului o instituție cu caracter public.

Inscripțiile capelei pot fi încă studiate și interpretate pe baza transmiterilor copiale și a fotografiilor păstrate în colecția Engber a Muzeului Brukenthal.

Comunicarea își propune să analizeze în primul rând maximele și sentințele cu un puternic rol didactic-moralizator. Inscripțiile provin din variate surse: citatele biblice, autorii antici, fondul medieval, renescentist ori protestant: psalmi și alte locuri biblice (Isaia), Aristotel, Euclid, Ptolemeu, Demostene, Cicero, Horațiu, Plinius cel Bătrân, Titus Livius, dar și Thomas d’Aquino, Erasmus de Rotterdam, Melancton, Bartolus sau Andreas Alciatus.

Ioan ALBU

’Insignium theoria’: o carte de heraldică din 1690 păstrată în biblioteca brukenthal

Rezumat

Comunicarea își propune să prezinte o carte cu subiect heraldic intitulată *insignium theoria seu operis heraldici*, avându-l ca autor pe Philip Jakob Spener (1635-1705), teolog, considerat a fi părintele pietismului german de factură protestantă, și, în același timp, unul dintre marii genealogiști ai secolului al XVII-lea. Cartea a văzut lumina tiparului la frankfurt am main, în 1690, sponsorizată fiind de johann david zunner. Cartea are și un *ex libris*, lucru extrem de interesant atât pentru istoria cărții în discuție, cât și în economia lucrării.

Insignium theoria cuprinde un număr de capitole și subcapitole, savant divizate și subdivizate, la rândul lor, dar, în mare, manualul heraldic respectă coordonatele firești ale unei cărți cu un astfel de subiect. Altfel spus, în primul capitol este abordată problema originii stemelor, în cel de-al doilea, cititorul este inițiat în problema pieselor onorabile de prim ordin, de al doilea ordin etc., urmând, în celelalte capitole abordări privind originea, formele și locul în scutul heraldic al diferitelor piese: artificiale, umane, animale, luate din lumea

păsărilor, a inventarului războinic medieval s.a.m.d. Interesant este, de asemenea, *indexul termenilor heraldici*, unul din cele două capitole de final, benefic atât cititorului secolului al XVII-lea, pentru utilitate, cât și cercetătorului secolului al XXI-lea, pentru studiu.

Constantin ITTU

Câteva filigrane ale unor documente medievale

Rezumat

Creșterea consumului de hârtie necesară atât pentru tipar cât și pentru scris a determinat apariția primelor mori de hârtie în veacul al XVI-lea la Brașov, în 1546, la Cluj, în 1562 și la Sibiu, în 1573-1574. Toate acestea au funcționat cu intermitențe până aproape la finele acestui secol.

Fiecare moară avea imprimată pe colile de hârtie produse de acestea un filigran care reprezenta patronajul sub care acestea funcționau la un moment dat. Câteva dintre registrele de socoteli economice ale Sibiului din perioada anilor 1528-1549 au imprimate pe marea majoritate a filelor câte un filigran. Vom lua în discuție 4 dintre acestea apărute pe registrele din 1528, 1547, 1548 și 1549. Filigranele din 1528 și 1548 sunt asemănătoare și este foarte posibil ca acestea să provină de la o moara de hârtie dintr-un oraș italian. Cel din 1547 este în mod cert semnul utilizat de moara din Brașov. Locul de proveniență a celui din 1549 este deocamdată incert, deoarece nu am găsit încă un corespondent sigur.

Cosmin T. ROMAN

Un text inedit de Johann Carl Albricht despre Spitalul orasenesc din Sibiu

Rezumat

Cunoscut îndeosebi ca profesor de drept, Johann Carl Albricht (1788-1839) a scris un raport asupra veniturilor Spitalului din Sibiu. Manuscrisul este păstrat la Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Naționale.

Prima scriere istorică despre Spitalul din Sibiu prezintă veniturile Spitalului în perioada secolelor XVI-XVIII și aprecieri asupra importanței sociale a așezământului filantropic din Sibiu.

Informațiile și analiza se bazează pe surse istorice așezate în anexa raportului. Din acest punct de vedere textul are un caracter științific.

Textul a fost transcris de Florin Blezu și corectat de dr. Konrad Gündisch.

Petre MUNTEANU-BEȘLIU

ISTORIE MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ

Stampele, de la ilustrații de carte la documente istorice

Rezumat

Cu mult timp înaintea apariției fotografiei, stampele erau cele care jucau rolul ilustrativ și documentar. De-a lungul secolelor, au devenit din ce în ce mai prezente în lumea modernă, devenind categorii aparte ale colecțiilor particulare, afișe etalate pe străzi, ilustrații de carte, planșe anatomice, hărți în biblioteci, agende și calendare în birouri, cărți de joc sau desene erotice sau în buzunare.

O dată cu apariția hârtiei, în secolul al XIV-lea, stampla s-a dovedit a fi un mijloc ieftin și eficace de difuzare a ideilor. A fost utilizată pentru reproducerea marilor opere de artă și a avut un rol determinant în rândul artelor decorative. În același timp însă, din secolul al XVI-lea, stampla devine o operă de artă în sine, căpătând un veritabil statut artistic. Și tot începând din această perioadă devine obiectul celor mai numeroase colecții.

Această comunicare se va opri asupra colecțiilor de stampe din România, cu specială referire la cele care înfățișează orașe.

Anda-Lucia SPÂNU

Personalități masonice sibiene

Rezumat

La 15 mai 1767 noua bărbați din rândul națiunii săsești, (numarul nouă fiind sfânt pentru francmasoni) în frunte cu Simion Friederich Baussnern, viitorul comite al națiunii săsești toți tinerii reîntorși de la studii universitare din Germania, au înființat în taină "loja Sfântul Andrei trei frunze de nufăr" la Sibiu. Membrii lojei sibiene și-au propus ca sarcină principală în programul lor, propagarea iluminismului. Loja masonică din Sibiu se caracterizează prin anumite particularități care depășesc trăsăturile comune ale francmasoneriei din Imperiul Hasburgic, având în vedere scopul, poziția sau modul de dezvoltare. Membrii lojei au îmbrățișat cu entuziasm un scop cultural cert progresit. Cultura sibiană a avut numai de câștigat de pe urma ei în perioada iluministă, loja determinând apariția presei în Transilvania, a mișcării teatrale,

începuturile mișcărilor asociaționiste prin crearea unei societăți de literați, respectiv inițierea cercurilor și societăților de lectură, a cercurilor de științele naturii, de istorie, filozofie.

În rândurile ei s-a regăsit o majoritate săsească - grupată în jurul a două mari personalități, una reprezentată de baronul Brukenthal și cealaltă de tipograful Martin Hochmeister. Componenta lojei din Sibiu a fost multinațională. Lista membrilor, întocmită pentru perioada cât a activat loja (1767 - 1790), cuprinde numele a 267 de frați masoni, printre care se găsesc greci și români alături de germani și unguri. Dintre ei, 77 erau născuți în localități din Transilvania, 35 la Sibiu, 14 la Brașov. Principalele ocupații sunt: 110 funcționari statali și orășenești, 86 ofițeri și funcționari ai armatei imperiale, 20 profesori, 15 medici, chirurghi și farmaciști, 13 negustori, 11 rentieri, 2 funcționari particulari, 1 director de teatru, 1 pictor, 1 antreprenor de hotel, 15 frați masonici. Atenția lor era concentrată asupra aspectelor culturale stimulând activitatea publicistică și literară.

Mariana DANES

Piesa lui Otto Devrient despre viața și activitatea lui Luther pe scena teatrului sibian în 1888. – Un act cultural sau politic?

Rezumat

Dualismul austro-ungar a avut urmări importante și neplăcute pentru etniile transilvănene, în general, și pentru sași, în special. În 1876 s-a dispus, pentru a treia oară, și de astă dată definitiv, dizolvarea teritoriului de autonomie săsească. În atmosfera de naționalism etatist fanatic, Biserica evanghelică a dobândit sarcini noi, devenind, pe lângă apărătoarea identității naționale/etnice a sașilor, și un fel de reprezentantă politică a acestei etnii. Episcopul a devenit simbolul autoafirmării naționale, iar limba și credința au format o unitate. În spațiul protestant, inclusiv în Transilvania, sârșitul secolului al XIX-lea s-a caracterizat și printr-un fel de “renaștere luternă” prilejuită de sărbătorirea, în 1884, a 400 de ani de la nașterea reformatorului german. Scriitorul și actorul Otto Devrient a scris o piesă de teatru dedicată vieții și ativității lui Luther, piesă prezentată, în 1888, și la

Sibiu. Publicitatea făcută piesei și spectacolului, mobilizarea spectatorilor, reflectarea în presa germană a vremii, probează faptul că nu a fost vorba despre un act cultural, ci de un eveniment cu o puternică încărcătură politică.

Guidrun ITTU

**Problema organelor administrației centrale imperiale
habsburgice și austro-ungare în orașul Sibiu din punctul de
vedere al sediilor**

Rezumat

Se urmărește statutul sediilor organelor statului habsburgic și al locuințelor de serviciu, conex regimului încartiruirii, în cadrul Principatului Transilvaniei și statului austro-ungar într-un oraș liber regal, privilegiat, temporar sediu al conducerii civile și militare a Transilvaniei, respectiv doar municipiu cu magistrat reglementat în cadrul dublei monarhii.

Concluzia care se desprinde este la prima vedere incapacitatea puterii centrale de a se afirma printr-un cadru de reprezentare stabil, durabil, prin sedii ale instituțiilor centrale și descentralizate ale puterii de stat în Transilvania în chiar “capitala” aleasă de ea, un oraș dotat cu largi atribuții de autoadministrare, sedii care să fie și în proprietatea statului. Situația e valabilă pentru prima perioadă, a regimului imperial habsburgic, 1691-1867, chiar și în perioadele de absolutism ale regimului (iosefin și neoabsolutist, 1849-1859).

În perioada monarhiei austro-ungare, după pierderea statutului privilegiat al orașului Sibiu, concret după 1876, puterea centrală, prin armată, și cea civilă, - a regatului ungar, încep să dobândească sedii utilizate deja de autorități și aflate în proprietatea orașului sau a unor particulari, și mai apoi să edifice noi simboluri ale autorității sale, până la 1914, într-un regim juridico-economic “liberal” iar politico-statal centralizat, autoritar.

Florin BLEZU

Administrația ungară în Transilvania în epoca dualismului

Rezumat

Ca urmare a pactului dualist austro-ungar din 1867, în Transilvania, începând cu acel an și continuând în anii următori, se vor produce însemnate modificări în administrație. Ele vor cauza pierderea autonomiei Ardealului și anexarea lui la Ungaria. Cancelaria Aulică a provinciei și Guberniul au fost desființate. Integrarea a fost încheiată în 1876, printr-o lege ce desființa vechile comitate, scaune și districte medievale, înlocuindu-le cu noi unități administrative-teritoriale numite comitate, ele fiind și importante instituții politice. S-a urmărit uniformizarea unităților administrativ-teritoriale din Transilvania cu cele din Ungaria. Comitatele au avut ca subdiviziuni: plășile. Puterea centrală își va spori autoritatea.

Mihai RACOVIȚAN

Situația financiară a Arhidiecezei ortodoxe a Sibiului în perioada dualistă

Rezumat

Biserica Ortodoxă din Principatul Transilvaniei, spre deosebire de cea din Regatul Ungariei, a fost lipsită de privilegii politice, deci și de dreptul de a primi sprijin material din bugetul de stat. Episcopul ortodox de la Sibiu a fost salarizat din impozitele plătite de credincioși (așa-numita *Sidoxie*). Această taxă a fost colectată la început de preoți, apoi între 1810-1894 de preceptorii fiscali ai statului, iar după 1896 de autoritățile bisericești, cu ajutorul oficialităților politice locale, fiind administrată de Stat, iar după 1868 de Biserică. Din această taxă au fost salariați după 1810 funcționari bisericești, apoi profesori de la Seminar și câteva școli confesionale. Abia după receptarea Ortodoxiei, în 1848, a reușit episcopul/mitropolitul Șaguna să obțină sprijin material de la bugetul de stat al Transilvaniei, apoi al Ungariei dualiste.

Comunicarea va prezenta succint situația fondurilor bisericești, a dotației anuale de la stat și a taxei sidoxiale, în timpul lui Șaguna și a urmașilor săi pe scaunul păstoresc de la Sibiu.

Paul BRUSANOWSKI

Elitele românești și moda călătoriilor în prima jumătate a secolului al XIX-lea

Rezumat

Dintr-un celebru dicționar român-german (H. Tiktin) aflăm că prima mențiune într-o lucrare românească a cuvântului „vacanță” datează de la 1784. Cam din aceeași vreme au început să călătorească și reprezentanții elitei moldo-valahe, un membru al familiei Câmpineanu ajungând pe la 1782, nu fără dificultăți, la băile de la Spa.

Prohibite, dar nu și inexistente, în timpul fanarioților, călătoriile românilor în străinătate au sporit după 1821. Dacă primele călătorii s-au datorat unor necesități, reclamate de rezolvarea unor afaceri personale, de amplasarea copiilor în cele mai bune școli apusene sau din motive de sănătate, nu după mult timp au urmat călătoriile de plăcere. Înmulțirea lor considerabilă a fost percepută de unii contemporani ca pe un alt capriciu al lumii moderne. Investigată însă mai atent și focalizată mai mult pe o perspectivă socială – tema beneficiind deja de binecunoscute tratări istoriografice, literare, etno-culturale etc. –, moda călătoriilor dezvăluie aspecte mai puțin vizibile ale procesului de europenizare a societății românești din secolul al XIX-lea. Decriptarea acestora necesită însă depășirea cadrului bibliografic utilizat cu precădere până în prezent, în speță literatura de călătorie, prin valorificarea unor surse considerate, în acest caz, secundare – documente de arhivă, presă, memorialistică, corespondență – unele mai dificil de identificat, mai aride sau mai puțin consistente, dar mult mai relevante pentru reconstituirea acestei practici socio-culturale, specifice stilului de viață elitar. Plecând de la câteva surse de acest gen, exemplele la care ne-am oprit în comunicarea noastră nu au alt scop decât de a jalona conținutul acestui viitor proiect științific.

Dan Dumitru IACOB

Asociația Carpatină Transilvană (S.K.V.) și rolul ei în întemeierea stațiunii Păltiniș

Rezumat

Urmând exemplul asociațiilor de turism înființate, în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în statele Europei Centrale și de Vest, în toamna anului 1880 ia ființă, la Sibiu, **Asociația Carpatină Transilvană** (numele original al asociației fiind: **Siebenbürgischer Karpathenverein – S.K.V.**). Asociația și-a propus, încă de la început, construirea de cabane și refugii turistice în toate masivele muntoase ce mărgineau Transilvania.

Una dintre principalele realizări ale **S.K.V.** a fost întemeierea stațiunii **Păltiniș** (Hohe Rinne) din Munții Cindrel, în anul **1894**. Păltinișul este și astăzi stațiunea montană situată la cea mai înaltă altitudine din țară (altitudine medie 1450 m).

Ioan PĂREAN

Inspecțiile școlare ale statului și școala confesională românească din Transilvania (1900-1916)

Rezumat

Pentru școala confesională românească, inspecțiile tot mai numeroase nu au venit, odată cu începutul secolului al XX-lea, numai din partea reprezentanților Bisericii Ortodoxe dar și din cea a Ministerului de Culte și Instrucțiune Publică, mai ales odată cu legislația tot mai mult stufoasă a acestuia.

Cele mai numeroase inspecții au fost efectuate de către inspectorii regali de stat în școlile confesionale iar motivația este una complexă: numărul mare al învățătorilor provizorii în anumite protopopiate, salarizarea parțială a învățătorului de către stat, insuficienta contribuție a comunităților la tot ceea ce ținea de susținerea școlilor, relațiile uneori mai dificile între învățător și preot, dificultățile întâmpinate în predarea limbii maghiare, etc.

Odată cu începutul secolului al XX-lea, apar și cazuri tot mai dese în care sunt învinuiți și părinții copiilor, pentru că dacă erau de

acord să-și trimită copii la școală, erau foarte sensibili la retribuția, pe care trebuiau să o plătească învățătorului.

Cea mai mare dificultate a fost întâmpinată de aceste școli și de învățători, odată cu legislația lui Apponyi Albert, care a venit să deturneze sensul prim al educației primare, printr-un accent prea mare pus pe finalitatea patriotică a educației.

Paralel, cu aceste inspecții, care multe se soldau, datorită lipsurilor menționate mai sus, cu sancțiuni, un segment aparte este reprezentat de cele derulate în cadrul gimnaziilor românești, cel mai recalcitrant corp profesoral fiind considerat cel al gimnaziului din Brașov.

În plan general, ca urmare a faptului că au fost inspectate mai mult orele de limba și literatura maghiară, concluziile celor direct implicați din partea statului, a fost aceea că deși se depun eforturi, un ministru cum ar fi Apponyi Albert nu putea fi, decât greu mulțumit.

În concluzie se impun cel puțin următoarele mențiuni : au existat diferențe între modul în care s-a derulat o inspecție la o școală confesională sau la un gimnaziu și apoi, forurile bisericești nu a rămas insensibile la lipsurile reale ale școlii confesionale românești, chiar dacă acestea au fost impuse atenției publice cu o doză destul de mare de malițiozitate, din partea statului dualist.

Valeria SOROȘTINEANU

Practici electorale folosite în alegerile parlamentare din februarie 1914

Rezumat

Alegerile legislative din februarie 1914 au fost foarte puțin cercetate până în prezent. Demersul nostru încearcă o reconstrucție a consultării electorale din februarie 1914, urmărind aspecte precum: organizarea alegerilor, desfășurarea campaniei electorale, a propagandei, identificarea modalităților de influențare a corpului electoral, insistând asupra mentalităților politice și electorale, a moravurilor și practicilor electorale.

Alegerile parlamentare din februarie 1914 s-au desfășurat într-un regim politic liberal, care era mai mult al formelor și mai puțin al conținutului. Aparatul funcționăresc era supus politicului, dependent la toate nivelele de schimbările guvernelor. Aceasta inducea o instabilitate periculoasă pentru structurile statului. Majoritatea

oamenilor politici, a ziariștilor etc. identificau două caracteristici fundamentale ale scrutinurilor electorale de până la 1914: corupția și presiunea guvernamentală. Din acest punct de vedere, legiferarea sufragiului universal între anii 1917-1919 nu a dus la dispariția vechilor moravuri ale colegii cenzitare, care se vor regăsi și în noul corp electoral. Înmulțirea numărului de alegători nu a dus, așa cum se spera, la înlăturarea presiunii administrative asupra alegătorilor sau la reducerea corupției electorale.

Sorin RADU

Vizita Țarului la Constanța (14 Iunie 1914) reflectată în presa străină

Rezumat

Actul unității naționale a fost pregătit în toată istoria modernă a poporului român. Pe lângă factorii economici, sociali, politici și culturali care au contribuit la realizarea unirii, politica externă a României și relațiile diplomatice în cursul anilor care au precedat primul război mondial au ocupat un loc bine determinat. Reorientarea relațiilor diplomatice ale României între anii 1913-1915 au contribuit la aderarea țării la Antanta în 1916. Studiul realizat se ocupă de un moment din evoluția relațiilor României cu Rusia, un factor important din cadrul Antantei.

Vizita Țarului la Constanța în iunie 1914 a stârnit reacții diverse în statele europene. Presa austriacă și germană a considerat această întâlnire ca pe o desprindere a României din Tripla Alianță, în vreme ce presa rusă considera că apropierea dintre cele două țări se datorează intereselor comune. Și presa sârbă și cea italiană susțineau că interesele României sunt aceleași cu ale Rusiei, deoarece în conflictul balcanic Germania, dar mai ales Austria au dus o politică contrară intereselor României, sprijinind Bulgaria în încercarea de a obține revizuirea tratatului de la București.

Daniel CREȚU

R.W. Seton-Watson și disputa dintre „tinerii oțeliți” și moderații din conducerea P.N.R. (1910-1912)

Rezumat

Experiența amară pentru românii transilvăneni a alegerilor din anul 1910 a provocat o "luptă fratricidă" între Comitetul Executiv al P.N.R. și gruparea radicală din jurul "Tribunei" din Arad, așa-numiții "tineri oțeliți", ce-i avea ca reprezentanți pe Octavian Goga, Ilarie Chendi, Octavian Tăslăuanu, Onisifor Ghibu, Silviu Dragomir, Ion Agârbiceanu, Sextil Pușcariu ș.a., personalități în curs de afirmare pe plan cultural-științific.

După 1905, în condițiile intensificării politicii de maghiarizare practică de guvernele ungare, tinerii "oțeliți" încep să critice partidul pentru sprijinul redus acordat vieții culturale românești, socotită de către "oțeliți" prioritară în raport cu lupta pentru votul universal în care se angajase conducerea Partidului Național. Conflictul se agravează între cele două grupări în anii 1909-1911, Goga și adepții săi atacând în "Tribuna" pe aceia dintre fruntașii politici care continuau să-și lege speranțele lor politice de Viena, pe aceia care se pronunțau pentru negocieri cu guvernul ungar.

La rândul lor, Iuliu Maniu, Alexandru Vaida Voevod, Aurel Vlad și alții au aruncat vina pentru insuccesul în alegerile parlamentare din 1910 asupra "Tribunei" și a tinerilor "oțeliți".

Polemica declanșată a preocupat îndeaproape partidele politice și pe conducătorii mișcării naționale din țară, care l-au determinat pe Constantin Stere să medieze în conflictul iscat. Tratatările s-au soldat la începutul anului 1912 cu încetarea activității „Tribunei”, cu regrouparea mișcării naționale în jurul ziarului „Românul” (1912, condus de V. Goldiș la Arad) și al Comitetului Executiv al P.N.R., în care au intrat și oțeliții, care au condiționat revenirea lor în partid de satisfacerea unor cerințe de natură politică.

R.W. Seton-Watson (1879-1951), renumit istoric și publicist englez și cunoscut simpatizant al mișcării naționalităților din Imperiul Austro-Ungar, a fost îngrijorat de divergențele apărute în cadrul mișcării naționale românești, în condițiile accentuării politicii de maghiarizare promovate de guvernele ungare. În opinia sa, problema obținerii votului universal era pentru românii transilvăneni o problemă de existență națională. El a intervenit în repetate rânduri pe lângă O. Goga pentru a-l modera, sfătându-l chiar, dacă nu-și schimba atitudinea, să renunțe la politică și să se întoarcă la poezie.

Radu RACOVITAN

Nicolae Iorga la Sibiu la începutul secolului al XX-lea

Rezumat

La începutul secolului al XX-lea, N. Iorga, una dintre cele mai simpatizate personalități de dincolo de Carpați, nu putea lipsi de la două evenimente de o imensă însemnătate pentru românii transilvăneni, desfășurate la Sibiu: inaugurarea Casei naționale și a muzeului Asociațiunii pentru literatură română și cultura poporului român (Astra) la 19 august 1905 și sfințirea Catedralei ortodoxe române la 30 aprilie 1906.

Mihai SOFRONIE

Reacțiile presei maghiare cu privire la momentul 1 Decembrie 1918, reflectate în presa românească transilvăneană („Românul” și „Telegraful român”)

Rezumat

Presa românească transilvăneană, cu predilecție „Românul” și într-o mai mică măsură „Telegraful român” a inserat în paginile sale extrase din presa maghiară, din Ungaria dar și din Transilvania, consemnări centrate în jurul actului politic de la Alba Iulia. Discursul jurnalistic a adoptat îndeosebi aspecte critice și dezavuatoare la adresa unirii Transilvaniei cu România. Deși în mare parte înscrisurile ziariștilor maghiari au tratat într-o manieră caustică gestul politic de la 1 Decembrie 1918, am aflat și opinii de presă maghiare care au subscris la acest act, chiar oferind justificări pentru realizarea sa.

Cătălin LAZĂR

Poziția Partidului Naționalist Democrat față de guvernarea Goga-Cuza (1937-1938)

Formarea guvernului goga-cuza a fost acceptată de N.Iorga din dorința sa de a respecta voința regelui Carol al-II-lea. Istoricul a

impus punctul sau de vedere atat Partidului Nationalist Democrat cat si ziarului „Neamul Romanesc”. N.Iorga, O.Goga si A.C.Cuza erau apropiati regelui Carol al-II-lea astfel incat, oficial, nationalistii democrati si goga-cuzistii lasau impresia unei actiuni politice comune. Cu toate acestea N.Iorga s-a aratat in particular, profund nemulțumit de masurile antisemite adoptate de guvern, intervenind pe langa Suveran in vederea diminuarii acestora

Horia BOZDOGHINĂ

Caracteristici ale elitei minorităților naționale din România interbelică

Rezumat

Elitele minorităților naționale posedă o serie de caracteristici, atât în privința rolului și acțiunii lor în societate, cât și a formării lor. Față de elita românească, elita majorității, ajutată de statul național, elitele minorităților poartă singure răspunderea pentru păstrarea și afirmarea identității naționale a etniilor lor. Ele reprezintă minoritățile în raporturile cu patriile-mamă, cu alte minorități și cu statul român.

Aceste elite s-au format în vechile patrii de până la 1918. Unele erau obișnuite cu rolul lor, pe care-l exercitaseră și până atunci (sași, evrei), altele (maghiarii, rușii) făcuseră până atunci parte din poporul majoritar în stat și au trebuit să-și însușească acest rol după 1918. Alte minorități (țigani, turci, tătari) s-au organizat național-politic abia după 1918.

Asemenea caracteristici se regăsesc la toate minoritățile naționale din Răsăritul Europei din perioada interbelică și chiar din alte epoci, ducând la unitatea de acțiune a acestora în confruntările cu statele naționale din care au făcut parte.

Vasile CIOBANU

Antisemitismul în presa românească brașoveană

Rezumat

Ziarele românești din perioada interbelică („Gazeta Transilvaniei”, „Ardealul”) au găzduit în coloanele lor și articole

antisemite. Acest fapt nu era caracteristic presei brașovene de limbă română. Asemenea articole care luau în derâdere obiceiurile, portul și practicile religioase evreiești au găzduit și jurnalele din alte orașe transilvănene. Antisemitismul din foile brașovene a avut un caracter economic, evreii fiind, ca de obicei, considerați vinovați de toate neajunsurile din societatea românească a vremii. Faptul este semnificativ întrucât numărul evreilor brașoveni era insignifiant în anii interbelici. De altfel, aceste publicații s-au situat în general pe poziții de combatere a predominanței economice a sașilor și maghiarilor din Brașov. Și în acest caz nu este vorba despre o atitudine xenofobă, în general, ci de concurența economică obișnuită, de tendința de ai ajunge și a-i întrece economic pe reprezentanții minorităților.

Carmen OLTEANU

Viața economică a Iugoslaviei interbelice reflectată în presa transilvăneană românească

Rezumat

Presa este un izvor mai puțin folosit, mai ales în cazul reconstituirii modului în care au fost receptate unele momente ale trecutului, mentalități etc. Presa transilvăneană românească a surprins în paginile sale și aspecte din viața economică a statului iugoslav interbelic. Cele mai multe articole relatează fapte, realizări ale sectorului agricol, deoarece majoritatea cititorilor erau interesați de aceste aspecte iar pe de altă parte deoarece agricultura reprezenta în viața Iugoslaviei interbelice, principala ramură economică.

Ziarele consultate au relatat îndeosebi despre plantele cultivate, producțiile obținute, despre influența climei asupra sectorului agricol, taxele vamale pe produsele animaliere și cerealiere etc. Ziarele au făcut și o comparație cu situația agriculturii din România.

Cât privește industria iugoslavă, aceasta a fost mai puțin prezentată în presa transilvăneană consultată, deoarece Iugoslavia nu avea o industrie foarte puternică și probabil deoarece publicul cititor nu era interesat de asemenea subiecte.

Putem conchide că publicațiile consultate au reflectat în mod realist, realitățile economice din Iugoslavia interbelică, deși, din păcate articolele au fost uneori seci, fără prea multă importanță; alte articole s-au axat pe forma expozitivă, gen anunțuri și nu pe informarea sau mai ales pe formarea unei opinii.

Simona-Ramona CIORTAN

Apariția nomenclaturii comuniste. Cauze și efecte.

Rezumat

Termenul de „*nomenclatură*” a apărut în U.R.S.S., în anul 1925, când s-au înființat „*NOMENKLATURA nr. 1*” și „*NOMENKLATURA nr. 2*”, respectiv schemele de organizare ierarhică, a funcțiilor în partidul și statul comunist sovietic.

În anii '40, I.V. Stalin a descris viziunea sa militarist-concentrică privind organizarea ierarhică a partidului comunist în perioada interbelică, pe care l-a considerat ca fiind format din trei eșaloane, respectiv „inelul superior”, compus din 300 – 400 de activiști („*conducătorii*”); „inelul mediu”, format din 30.000 - 40.000 de activiști („*corpul ofițeresc*”) și „baza partidului”, formată din 100.000 - 150.000 de activiști („*subofițerii partidului*”).

Numeric vorbind, raportat la nivelul întregii societăți, nomenclatura a reprezentat o minoritate guvernantă, care a concentrat resursele și distribuirea lor, nu pentru că deținea puterea economică, ci pentru că deținea puterea politică.

În cadrul partidului comunist se distingeau două categorii mari de membri, respectiv marea masă a membrilor de rând și aparatul de partid-activiști. De asemenea, în cadrul ultimei categorii, opera o altă diferențiere, ierarhică, și anume între activiștii simpli și nomenclaturiști. Poziționarea nomenclaturiștilor în eșaloane de putere de decizie le conferea automat privilegiul corespunzătoare acestora, de natură să-i diferențieze de restul activiștilor de partid, ca să nu mai vorbim de restul societății.

Deciziile de înființare a celor două „nomenclaturi” au consfințit o stare de fapt existentă, generată de fenomenul birocratizării excesive a societății.

Nomenclatura a însemnat, după 1925 și un instrument necesar de păstrare și justificare a puterii unice, printr-un mecanism intern de

partid, obligatoriu, cu privire la selecția, promovarea, accesarea și menținerea în funcții și la privilegiile aferente, a aparatcicilor, pe criterii de loialitate față de liderul unic.

Sorin ENE

Propaganda pentru colectivizare reflectată în pictură 1949-1955. Considerații generale

Rezumat

Anul 1944 a fost esențial nu doar în ceea ce privește evoluția situației interne și internaționale, din punct de vedere politic, ci s-a dovedit a fi un reper cronologic extrem de important și raportat la cotitura noului discurs despre creația culturală și artistică, deși începutul anului nu anunța nimic din schimbările majore ce aveau să marcheze creația artistică puțini ani de la acest moment. Odată cu evidentele victorii militare ale sovieticilor și mai ales cu momentul 23 august, arta va începe să resimtă efectele mutațiilor politice survenite. Treptat discursul criticii de artă începe să fie redimensionat dobândind din ce în ce mai mult accente politice. Critici consacrați sau apăruți peste noapte, își conturează o opțiune fermă în ceea ce privește răspunsul pozitiv la avansurile politicului.

Din punct de vedere istoriografic, problematica propusă spre dezbateră în prezentul studiu nu a fost abordată integral într-o lucrare de tip monografic. Au fost doar abordări tangențiale în cercetările și în volumele de documente care surprind gradul de implicare a politicului în direcționarea mesajului artistic spre scopurile bine determinate ale PMR. Relevante în acest sens sunt contribuțiile Magdei Cârneli, Mihaelei Cristea, lui Mihai Pelin, sau Radu Ionescu. La fel de necesare sub raportul încercării de restituire a adevărului istoric sunt și volumele de memorii (aparținând de cele mai multe ori celor care au subscris noii politici culturale implementate de regimul Ghorghiu Dej), mărturiile care încearcă, peste timp, să restabilească nocivitatea implicării directivelor politice în independența și originalitatea specifice actului de creație. Amintim aici memorialistica Luciei Demetrius sau Sorin Toma, care surprind (totuși cu o perceptibilă notă de subiectivitate) absurdul politicii de sovietizarea a culturii în general și a picturii în special.

Prezentul demers vrea doar să surprindă câteva aspecte legate de forma pe care a îmbrăcat-o angajamentul pictorilor în efortul ideologic și propagandistic de subliniere a „superiorității” agriculturii cooperatiste. Am surprins de asemenea și câteva componente de natură estetică, impuse artiștilor ca urmare a preluării agresive a unicului modele de creație, cel sovietic. Grăitoare ni s-au diseminat și cazurile câtorva artiști care s-a străduit ca prin pânzele lor să proiecteze realitățile colectiviste dar și cele politice în mesajul artistic al propriilor creații.

Impactul acțiunilor de propagandă pin artă, asupra creșterii adeziunii satelor la modelul cooperatist a fost redus. Mult mai importantă pentru regimul politic, a fost, pe de-o parte o aservire totală a pictorilor și a întregii lumi de artiști români la normele ideologice și estetice impuse dinspre spațiul sovietic; pe de altă parte s-a reușit o destructurare a tuturor liantelor spirituale cu creația tradițională românească.

Lucian ROBU

190 ani de la deschiderea oficială a Muzeului Brukenthal

Rezumat

Îndeplinirea dorinței testamentare a baronului Samuel von Brukenthal de a deschide pentru public , după moartea sa , un muzeu, urmașii au întârziat cu îndeplinirea dorinței , întrucât au fost procese pentru moștenire . Din acest motiv , muzeul s-a deschis oficial în 25 februarie 1817 .

Dealungul celor 190 ani , în activitatea muzeului au fost 3 etape distincte de dezvoltare . Secolul al XIX-lea este perioada creșterii numerice a colecțiilor prin achiziții si donații , activitate care a stagnat printr-un nou proces al unui pretins moștenitor între 1872 - 1878 , precum și activitatea de catalogare și restaurare a lucrărilor de artă .

La începutul secolului al XX-lea , conducerea muzeului se orientează spre achiziții și donații de artă transilvăneană (întrucât colecționarea de artă universală nu mai era posibilă) ; este secolul celor două războaie mondiale când colecțiile muzeului au fost adăpostite la Muzeul Național din Budapesta și respectiv biserica din Agnita . In

1948 Muzeul Brukenthal a fost naționalizat urmând o nouă perioadă în organizarea și dezvoltarea sa .

În decembrie 2005 , Muzeul Brukenthal a fost retrocedat Bisericii Evanghelice tocmai pentru a se respecta dorința testamentară a fondatorului .

Aurelia COZMA

Realizări și tendințe în didactica istoriei

Rezumat

Necesitatea de a forma tinerii pentru viață într-o societate democratică, liberală și într-o economie de piață a determinat modificări importante la nivelul didacticii istoriei. S-a trecut la studierea integrată a istoriei naționale și a celei universale, a fost adoptat principiul multiperspectivității în analiza surselor istorice, au fost precizate competențele, valorile și atitudinile care se cer formate prin studierea acestei discipline. Se utilizează metode didactice noi, care urmăresc dezvoltarea gândirii critice a elevilor. Cele mai spectaculoase modificări s-au introdus în programele și manualele pentru clasele a XI-a, și a XII-a, la nivelul conținuturilor. Câteva titluri pot fi relevante din acest punct de vedere: *Impactul tehnologiei asupra vieții cotidiene și a mediului, Migrații în lumea contemporană, Viața privată și viața publică, Noile tehnologii și timpul liber, Viziuni despre modernitate în Europa sec. XIX-X: identități naționale și identitate europeană, Constituțiile din România, Redefinirea rolurilor statului de la primul război mondial la Planul Schumann*. Sunt modificări impuse de cerințele generale ale reformei din învățământ, dar și de noua viziune asupra științei istorice, izvorâtă din modelul cultural al postmodernismului.

Gabriela GRUBER